žemės sluoksnis. Jame buvo bažnyčios pamatinių akmenų, daug pavienių kaulų ir nesuardytų skeletų. Tokių kapų duobių kontūrai neišsiskyrė. Kiti kapai buvo įkasti į molį. Visos duobės, išskyrus kapą Nr.25-26, stačiakampės užapvalintais kampais formos. Minėtas kapas yra dvigubas, jame palaidoti 2 vienodo amžiaus vaikai.

Kapų gylis įvairus, svyruojantis nuo 80 cm iki 2,2 m. Kai kurios kapų duobės ir skeletai suardyti kasant vėlesnes duobes. Perkasos Nr.1 plane galima atsekti P-Š kryptimi einančias kapų eiles, nors jų griežtai laikomasi nebuvo. Visi kapai orientuoti į V, išskyrus 3: kapai Nr.2 ir Nr.20 orientuoti į R, o kapas Nr.5 - į PV. Mirusieji guli aukštielninki, ištiestomis kojomis. Rankos dažniausiai ištiestos arba sudėtos ant dubens. 33 kapuose išlikę karstai ar jų fragmentai.

Įkapių rasta 43 kapuose. Daugelis jų susiję su krikščioniškuoju tikėjimu: 11 kapų rasti kryželiai, 4 - medalikėliai su šventųjų atvaizdais. Vienas medalikėlis (kapas Nr.65) neįprastos aštuoniakampės formos, su kryžiumi, kurio skersinė kryžma kerta išilginę per jos vidurį. Iš 9 kapų surinkti karoliukai greičiausiai yra rožančių ar karolių liekanos. 7 mirusieji kaklo srityje turėjo iš vario lydinio arba sidabro pagamintas žiedo formos seges. 6 kapuose rasti žiedai. 2 iš jų su akute - aštuoniakampe skardos plokštele, ant kurios pavaizduotas ženklas, primenantis raidę M. Rasta nemažai aprangos detalių: sagų, kabliukų ir kilpučių, galiono fragmentų, karoliukų, kuriais buvo išsiuvinėtas rūbas. Išlikę ir siuvinėto milo, audinio fragmentų. Kape Nr.91 aptikta moneta - varinis Rygos šilingas.

Kapinės datuojamos XVII-XVIII a. 1792 m. jų vietoje buvo pastatyta medinė bažnyčia.

**Andrius Vaicekauskas**

## Archeologiniai tyrimai Vilniuje, Trakų g. Nr.9, Pranciškonų bažnyčios viduje ir šventoriuje

1994 m. vykdyti archeologiniai tyrimai Vilniuje, Trakų g. Nr.9, Pranciškonų šv.Mergelės Marijos dangun ėmimo bažnyčios viduje ir šventoriuje. Ši bažnyčia yra viena seniausių Vilniuje, baigta statyti apie 1421 m. Nepaisant daugybės gaisrų ir rekonstrukcijų, ji išlaikė gotikinį

planą, o bažnyčios PR dalyje išliko 2 gotikinės koplyčios krištoliniais skliautais.

Bažnyčios viduje tyrinėti 2 plotai. Vieta pirmajam parinkta mažesniojoje, V koplyčioje krištoliniais skliautais. Čia tyrinėtas 92 $m^2$ plotas. Rastas 2,1 m storio kultūrinis sluoksnis, apardytas laidojant ir vykdant statybos darbus. Ploto V dalyje aptiktas 3,9 m ilgio ir 1,3 m storio mūras, besitęsiantis P-Š kryptimi. Jo vieta sutapo su koplyčios V riba. Jis sumūrytas iš akmenų ir gotikinių proporcijų plytų. Atkasto mūro P ir Š galuose stovinčių piliorių sienose, atsuktose į atkastąjį mūrą, padaryti architektūriniai zondai. Jie atidengė nukapotas plytas. Galima teigti, kad aptiktas mūras - tai nugriautos sienos apatinė dalis. Kitos nugriautos sienos apatinė dalis aptikta Š koplyčios dalyje. Tai 4 m ilgio ir 1,4 m pločio mūras, išsidėstęs R-V kryptimi išilgai Š šios koplyčios ribos. Mūro paviršiuje buvo matyti nuardymo žymės. Šio mūro R ir V galuose stovi pilioriai, kurių sienose, atgręžtose į mūrą, taip pat pastebėtos nuardyto mūro žymės. Atkastos abiejų sienų apatinės dalys, mūrytos gotikinių proporcijų ir vienodų matmenų plytomis, jungėsi koplyčios ŠV kampe. Trečios, neišlikusios sienos liekanos aptiktos ties V ir R koplyčių krištoliniais skliautais riba. Čia atkastas 6 m ilgio ir 1,2-1,3 m pločio mūras, nusidriekęs Š-P kryptimi. Mūro plytų proporcijos gotikinės, bet jų dydžiai skiriasi nuo ploto V ir Š dalyse atkastų mūrų plytų dydžių. Mūras tarp abiejų koplyčių yra vėlyvesnis. Jis galėjo būti V koplyčios lauko sienos, nugriautos vėliau, pristačius R koplyčią, apatinė dalis arba sienos, skyrusios abi koplyčias, apačia.

V koplyčios krištoliniais skliautais centre atkasti laipteliai ir įėjimas į gotikinę kriptą. Ji iki pat viršaus užversta žmonių kaulais iš suardytų palaidojimų, sumaišytais su sutrūnijusių karstų ir drabužių liekanomis, todėl į jos vidų patekti nebuvo įmanoma. Prieš Antrąjį pasaulinį karą, įrengiant šildymo kanalus bažnyčios rūsiuose, dalis mirusiųjų palaikų buvo atgabenta iš ten ir užmūryta šioje kriptoje. Pirmojo ploto ŠR dalyje, centrinėje bažnyčios navoje, atidengtas įėjimas į kitą kriptą. Joje aptikti eilėmis vieni ant kitų sukrauti karstai su palaikais, užversti žemėmis ir griuvenomis, todėl kriptoje esančių palaidojimų skaičius nebuvo nustatytas. Dalis palaidojimų yra XVII a. Apie tai byloja prie kriptos įėjimo rastos 2 varinės pasidabruotos lentelės su mirusiųjų vardais ir mirties data - 1650

m.

Įvairiose pirmojo ploto vietose aptikta 10 XVI-XVII a. palaidojimų. Mirusieji laidoti karstuose, daugiausia guldyti galva į V. Dviejuose atidarytuose karstuose buvo aptikti vienuolių vyrų palaikai. Neblogai išlikę jų drabužių fragmentai, tačiau įkapių nerasta.

Aptikti 3 grindų, išklotų molinėmis plytelėmis ir plytomis, lygiai, datuojami XV-XVI a., XVII a. II puse ir XVIII-XIX a. Rasta XV-XVII a. monetų, iš kurių anksčiausia - III tipo lietuviška moneta.

Vieta antrajam plotui parinkta V bažnyčios dalyje, kurioje koplyčios nebuvo pristatomos, tad išliko tas pats bažnyčios plotis. Čia tyrinėtas 46 $m^2$ plotas. Surastas 2,5 m storio kultūrinis sluoksnis, apardytas laidojant ir vykdant bažnyčios rekonstrukcijas. Antrajame plote aptikti 2 bažnyčios grindų lygiai, datuojami XVII a. II puse ir XVIII-XIX a.

Atkasti 3 ankstesni nei XVII a. II pusės palaidojimai ir 2 kriptos. Įėjimas į pirmąją rastas PR ploto dalyje. Kriptos viduje aptikti vieni ant kitų sukrauti karstai su palaikais. Viršuje stovėję karstai jau buvo judinti ir atidarinėti anksčiau apsilankiusiųjų kriptoje. V ploto dalyje aptikta pačiame pilioriuje išskobta kripta su vaiko palaidojimu. Kripta jau buvo atidaryta anksčiau, jos vidus buvo pusiau užverstas šiukšlėmis.

Archeologiniai tyrimai bažnyčios šventoriaus P dalyje buvo vykdomi kiemelyje tarp bažnyčios ir vienuolyno Š korpuso. Vieta tyrimų plotui pasirinkta ties mažesniosios gotikinės koplyčios krištoliniais skliautais išorine - P siena. Tyrinėjimų tikslas buvo ieškoti ankstesnės, neišlikusios jungties tarp bažnyčios ir vienuolyno vietos. Archeologinių tyrimų metu kasinėtas 28 $m^2$ plotas. Aptiktas 2,8-3,7 m storio kultūrinis sluoksnis, apardytas laidojant. 1,6-2,06 m gylyje užfiksuotas 40 cm storio žemės sluoksnis su dideliu kiekiu kalkių, skiedinio ir smulkių griuvenų. Tyrinėtame plote aptikti 107 žmonių kaulai iš suardytų palaidojimų bei 6 kapai. Mirusieji laidoti aukštielninki, galva orientuoti V kryptimi. Įkapių nerasta.

Tyrimų metu paaiškėjo, kad mažesnioji, V gotikinė koplyčia krištoliniais skliautais ties PV kampu jungėsi su 2,7 m į P nuo jos esančiu neišlikusio pastato pamatu. Jis tęsėsi PV kryptimi, lygiagrečiai su P koplyčios siena. Apardyto pamato viršus pasiektas 2,3 m gylyje, apačia - 3,9 m gylyje. Šis nežinomos paskirties pastato pamatas savo plytų proporcijomis ir mūrijimo

technika artimas renesansiniams mūrams. Tarp atkasto pamato dalies ir koplyčios esanti jungtis buvo užstatyta ant ankstesnio palaidojimo. Tyrinėtame plote rastos XVII a. monetos priklausė suardytiems ir supiltiniams sluoksniams.

**Valdas Vainilaitis**

## Archeologiniai tyrimai Vilniuje, Šv.Pranciškaus ir Bernardo bažnyčios presbiterijos rūsyje ir šventoriuje

1994 m. buvo atlikti archeologiniai tyrimai Šv.Pranciškaus ir Bernardo bažnyčios presbiterijos rūsyje. Tirtas 71,5 $m^2$ plotas. Rūsiai visiškai išvalyti iki pirminių grindų lygio. Po grindimis kultūrinio sluoksnio neaptikta. Rūsiuose kultūrinio sluoksnio storis buvo apie 30 cm, iš jų 15 cm storio sluoksnį sudarė suardyti palaidotų žmonių palaikai ir karstų liekanos. Presbiterijos rūsyje yra 4 patalpos su skliautuotomis lubomis. Prieš pradedant tyrimus visose patalpose buvo pralaužtos 3-4 cm storio betoninės grindys. Prie įėjimo į presbiterijos rūsius buvo aptikta užmūryta kripta, iki viršaus pripildyta žmonių kaulų. Kaulai čia buvo sunešti valant aukščiau minėtus rūsius. Daugelis jų aplipę kalkių skiediniu, kai kurie su graužikų dantų žymėmis.

Radiniai - tai karstų liekanos: vinys, žalvarinės ir geležinės rankenos, karstų apkalai, medinis kryželis. Antropologinių tyrimų duomenimis, presbiterijos rūsiuose ir užmūrytoje kriptoje buvo palaidota ne mažiau kaip 258 asmenys. Didžiausią palaidotųjų dalį sudarė senyvo amžiaus vyrai, veikiausiai vienuoliai. Negausūs moterų ir vaikų kaulai tikriausiai pernešti iš kitų bažnyčios vietų. Išvadą, kad presbiterijos rūsiuose daugiausia laidoti vienuoliai, patvirtina ir tai, kad labai nedaug palaikų rasta su traumų pėdsakais. Antropologas R.Jankauskas tvirtina, kad tokiai specifinei grupei būdingos ir dažnai pasitaikiusios sąnarių bei stuburo patologijos (reumatoidinio pobūdžio ligos). Užmūrytoje kriptoje rasta vyresnės nei 50 metų amžiaus moters kaukolė su labai retu apsigimimu - vilko gomuriu.